

Quod pugnantia semina
Fœdus perpetuum tenent;
5. Quod Phœbus roseum diem
Curru provehit aureo,
Ut quas duxerit Hesperus
Phœbe noctibus imperet;
Ut fluctus avidum mare

10. Certo fine coercent,
Ne terris liceat vagis
Latos tendere terminos.
Hanc rerum seriem ligat
Terras, ac pelagus regens,

15. Et cœlo imperitans amor.
Hic si frena remisit,
Quicquid nunc amat invicem,
Bellum continuò geret:
Et quam nunc sociâ fide

20. Pulchris motibus incitant,
Certent solvere machinam.
Hic sancto populos quoque
Junctos fœdere continet:
Hic & conjugij sacram

25. Castis necnit amoribus:
Hic fidis etiam sua
Dicitat jura fodalibus.

INTERPRETATIO.

quæ elementæ contraria habent inter se | rum: hōc cessante, qua consentiunt nunc, pacem æternam; quod Sol defert lucem | statim dissentient, & tentabunt destruere splendidam curru aureo; quod Luna domi- | machinam, quam nunc constanter cœnt præclaris motibus. Amor continet populos inter se conjunctos pace incorruptâ: amor | confirmat sacramentum conjugiale flammis pudicis: amor denique reddit fidelibus amici, quod suum est.

NOTÆ.

elementa, quæ nihil sunt aliud, quæ corpora primò formata, ex quibus cœ- | tera constent, fœdus perpetuum te- | neant, sive intra sive extra corpora, quæ quod ex elementis constent, vo- | cantur mixta. 3. quod cœlum sidera suis temporibus, & mare fluctus suis locis contineat. De Phœbo & Hespero | jam diximus.

22. Hic sancto populos.] II. Agitur de amore humano. Hic multiplicitis est generis: triplicis duntaxat nunc meminit Philosophia, nempe 1. amoris, qui est inter populos, quo populi æternâ in pace continentur; 2. amoris, qui est inter conjuges, quo sacrum sive sacra- | mentum conjugiale confirmatur; 3. amo- | ris, qui est inter amicos, quo amicus,

O felix

O felix hominum genus,
Si vestros animos amor,
30. Quo cœlum regitur, regat.

INTERPRETATIO.

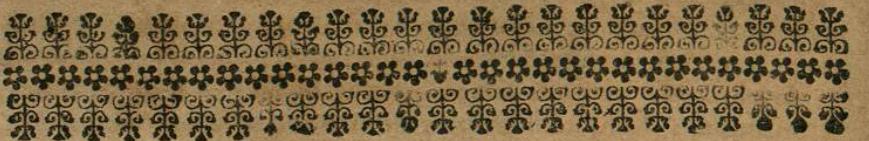
O vos beatos homines, si idem amor Dei, | mentes.
quo cœlum gubernatur, gubernet vestras |

NOTÆ.

amicu tanquam alter idem, inducit ad benefaciendum amico, cogitatione, verbo, & opere: hæc quippe sunt sodalium jura.

28. O felix hominum genus, &c.] III. Agitur de amore divino, quo non modò cœlum, sed omnia etiam corpora sic reguntur, ut hæc à divinâ voluntate ne latum quidem unguem discedant. Una est mens humana, quæ quod ab ipso Deo sic fuerit dilecta, ut libertatis sit particeps, à primâ volendi facere;

PROSA I I.

ARGUMENTUM.

PHILosophia, propositâ summi boni notione, ostendit generatim homines cuilibet bono creato unicè studentes, falsâ assumptione decipi.

TUM¹ defixo paullulum visu, & velut² in^a augustam suæ mentis sedem recepta, sic cœpit: ³ Omnis mortalium cura quam multiplicium studiorum labor exercet, diverso quidem^b calle procedit, sed ad unum tamen beatitudinis finem nittitur pervenire. ⁴ Id autem est bonum, quo quis adepto, nihil ulterius desiderare queat. Quod quidem est omnium summum bonorum, cunctaque intra se bona continens: cui si quid^c abforet, summum esse non posset, quoniam relinqueretur extrinsecus, quod posset optari. Liquet igitur, esse beatitudinem statum bonorum omnium congregacione perfectio. Etum.

INTERPRETATIO.

a regiam, b diversâ quidem viâ, c abes- | set. d patet.

NOTE.

1. *Defixo visu.*] Sicut oculi hic illic voluti inconstantem, sic fixi constantem mentis ad aliquid attendentis cogitationem significant.

2. *In augustam sedem.*] Quod enim Philosophia sit quedam regina, idcirco hanc decet *augusta* sive regia sedes. Verum Philosophia instar Philosophi sive ut loquuntur in *concreto* considerata & corpore & mente videtur constare. Quandiu autem mens corpore abrepta, pro hujus suatione, cogitat, tandiu errat, aut saltē errandi periculo subest, quod præcipitatione aut præjudicio duatur. Quamobrem si mens philosophica voluerit optimè cogitare, necesse est, ut ipsa, corpore veluti valere iusto,

ad se redeat, suasque cogitationes attentiū meditetur.

3. *Omnis mortalium cura, &c.*] Hæc est propositio, quam Philosophia nunc suscipit probandam, videlicet omnes homines ad beatitudinem tendere sed diversâ viâ, quod ut exequatur, primum proponit summi boni notionem.

4. *Id autem est bonum.*] Bonum generatim vocatur illud quod beare videatur: bonum quippe ut censet Ulpianus, à *beando* dicitur: unde antiqui pro *bonus* dixerunt *benus*; ex quo in usu remansit *bene* & *bellus*. Sed quod beare videtur, Philosophi duplicitis est generis: unum dicitur *Res*; alterum vocatur *Modus*: prius *beatitudo objectiva*; posteriorius *beatitudo*

5. *Hunc*,

CONSOLATIONIS PHILOSOPHIAE. LIB. III. 177

' Hunc, ut̄ diximus, ^a diverso tramite mortales omnes conantur adipisci. ^b Est enim mentibus hominum veri boni naturaliter^c inserta cupiditas: sed ^d ad falsa^e devius error abducit. ^f Quorum quidem alij summum esse bonum nihilo indigere credentes, ut divitiis affluant, elaborant: ^g alij verò bonum, quod sit dignissimum veneratione, judicantes, adeptis honoribus, ^h reverendi civibus suis esse nituntur. ⁱ Sunt qui summum bonum in summâ potentia esse constituant: hi vel regnare ipsi volunt, vel regnantibus adhærere conantur.

INTERPRETATIO.

a variis modis. b insita. c aberrans. | d honorabiles.

NOTE.

tudo formalis iisdem appellatur: utrumque h̄ic definit Philosophia. Prius sic; bonum, quo quis adepto, nihil ulterius desiderare queat; atque hoc dicit summum bonum, nimurum in genere rei. Posteriorius verò sic: statum bonorum omnium congregatione perfectum: & hoc vocat beatitudinem. Prius, nobis dicitur Deus: posterius, cogitatio mentis Deo constanter adhærentis. Sed de his postea.

5. *Hunc diverso tramite mortales.*] Deinde Philosophia probat, homines diversâ viâ tendere ad beatitudinem; quod innatam summi boni notionem male accipiant.

6. *Eft enim mentibus hominum, &c.*] Ut enim Deus mentem humanam propter semetipsum condidit; sic eidem menti statim ab ortu indidit non solùm notionem, sed etiam voluntatem summi boni, quod nihil est aliud quam ipse Deus.

7. *Ad falsa devius error abducit.*] Quandiu mens humana Deum & magistrum audit, & ducem sequitur, tandem & erroris & vitij est expers: sed vix eadem mens divinâ illâ lege soluta est, cum consors corpus, imperari impatiens, in ipsâ mente plures excitat perturbationes, quibus obscuritas primùm & confusio; deinde multiplex error ejusdem mentis oritur. Ille autem error dicitur *devius*: non solùm quod ille sit cogitatio mentis à verâ judicandi normâ aberrans: sed etiam quod idem

causa sit, cur appetitio, judicij antecedentis comes, à suâ etiam lege aberret: hinc dicitur *abducere* ad falsa; falsâ scilicet assumptione: ut jam probandum est de divitiis, honoribus, potentia, gloriâ, & voluptatibus, primùm quidem scorsum, postea comparatè spectatis.

8. *Quorum quidem alij, &c.*] I. Agitur de divitiis: qui his inhiant, sic argumentari videntur: summum bonum est nihilo indigere: quæ propositio est verissima: sed qui divitiis affluant, hi nihilo indigent: quæ est assumptio falso: imo quod dition est homo, cō pluribus indiget.

9. *Alij bonum quod sit dignissimum veneratione, &c.*] II. Agitur de dignitatibus sive honoribus, quibus qui student sic videntur ratiocinari: summum bonum est veneratione dignissimum: vera propositio: sed veneratione dignissimus homo non est, nisi is magistratus decoreret: falsa assumptio: si quidem ipse magistratus non colitur, nisi fuerit cum virtute conjunctus.

10. *Sunt qui summum bonum in summâ potentia, &c.*] III. Agitur de potentia, quam qui appetit, sic videtur argumentari: summa potentia est individua comes summi boni: vera propositio: sed homo non habet summam potentiam nisi regnando, aut regnantibus adhærendo: falsa assumptio: quandoquidem ipsi reges non sunt potentes, nisi suis imperent perturbationibus.

Z

172 ANICII MANLII SEVERINI BOETII
Sed quæ tibi causa notior est, eam priùs designare verbis, atque informare conabor: ut è perspectâ, cùm in contrariam partem flexetis oculos, vera specimen beatitudinis possis agnoscere.

INTERPRETATIO.

a mentis.

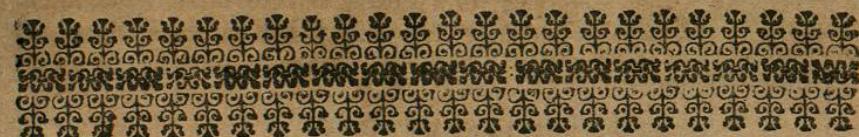
NOTE.

Ante captis ab ipso corpore speciebus, sic mens quæ nullum peculiare bonum appetit, nisi duce felicitatis notione, ab ortu divinitus insita, non malè dicitur hanc felicitatem somniare: quamobrem, sicut per somnum contingit, illa insita felicitatis notio alienis imaginibus ita obscuratur, ut ipsa felicitas ab ipsâ mente, cui est insita, clare & distinctè non percipiatur: hinc falsâ assumptione in divitias, aut quodlibet aliud à Deo diversum, velut in sum-

mum bonum suumque ultimum finem, inclinata tendit: propterea quærenda

5. Quæ tibi causa notior est.] IV. Eadem Philosophia moneret, sibi initium sumendum esse à notioribus: in omni quippe methodo semper fit progressus à notioribus ad minùs nota: ut nimis hâc evidenti notione ducamur & ad investigandum, & ad discernendum id quod queritur, ab eo de quo nou est quæstio.

CONSOLATIONIS PHILOSOPHIAE. LIB. III. 173

METRUM I.

QUOD vocatur Phaliscum. Est autem carmen constans ex uno genere versuum, quorum quilibet ex tribus dactylis & uno pyrrhicio componitur. Quare observari poterit quartus versus, in quo contra communem usum ultima syllaba hujus nominis Ceres contrahitur, ut horum miles, seges, pedes.

ARGUMENTUM.

PHILOSOPHIA exemplo corporum; nimis agri, palati, nec non aëris, malè & bene alternis affectorum, probat, mentem humanam priùs exuendam esse falsâ, quâm induatur verâ opinione bonorum.

QUI serere ingenuum volet agrum,
Liberat arva priùs fruticibus,
Falce rubos, filicemque resecat,
Ut nova fruge gravis Ceres eat.

INTERPRETATIO.

Quicumque cupit seminare campum libe- | stis, rescinditque falce spinas & filicem, ut rum, ille in primis purgat fundum arbu- | Ceres recens procedat, onusta fructus.

NOTE.

1. Serere volet agrum.] I. Philosophia utitur exemplo agri, qui non priùs potest esse ferax, quam extractis virgultis cultus fuerit.

1. Ingenuum.] Ingenuus fit ex præpositione in & verbo geno, quo usi sunt Varro, Lucretius, plureisque alij prognos: quare ingenuus idem videtur esse quod ingenitus: quemadmodum ingenuum sapientius usurpatur pro naturâ cuiusque rei: sicut Virg. 2. Georg. v. 177. Nunc locus arvorum ingenui. Sic fontes dicuntur ingenui sive nativi à Lucretio 1. i. Sic homo dicitur ingenuus, cùm à primo ortu, nullo servitutis jugo pressus, liber est. Similiter ergo ager ille dici potest ingenuus, qui nullis plantis

constitus sic liber est, ut ad quodlibet semen concipiendum videatur aptus; quemadmodum à primo ortu fuisse crediderim. Sic gula, quam nulli sapores præoccupaverunt, ingenua vocatur Martiali Epigr. I. 6. ep. II.

Non minus ingenua est & mihi, Marce, gula.

2. Liberat arva.] Arvum, inquit Festus, dicimus agrum nondum satum: in agro autem nondum sato nasci solent filix, rubi, & frutices, de la fongere, des ronces, & toutes sortes de broussailles; quæ propterea resecanda sunt.

4. Ut nova fruge gravis Ceres eat.] Ut terra sit fæcunda. Ceres enim terra est, quod, ut omnes sciunt, frugum

Y iii

5. Dulcior est apium magè labor,
Si malus ora prius sapor edat.
Gratiis astra nitent, ubi Notus
Desinit imbriferos dare sonos.
Lucifer ut tenebras pepulerit,
10. Pulcra dies soleos agit equos.

INTERPRETATIO.

Mel opus apum videtur multò suavius; si | Postquam stella referens lucem fugavit no-
palatum ante imbuatur sapore ingrato. Si- | palatum, dñem, dies formosa dicit equos rubentes
meridiana cessat edere fragores pluvios. | Solis.

NOTÆ.

inventrix habetur & nutrix. Virg. i.
Geor. v. 147.

Prima Ceres ferro mortales vertere ter-
ram

Instituit, quum jam glandes atque ar-
buta sacra

Deficerent sylva, & vixum Dodona ne-
garet.

5. Dulcior est apium magè labor.]

II. Philosophia uititur exemplo palati, aut cujuslibet alterius gustus organi, cui dulce eò magis aridet, quòd amarum gustaverit: ut nimium significet, veritatem fugato errore fieri gratiorem. Hic autem labor apium est mel: apes enim liquentia mella stipant, auctore Virgilio. Non modò dicitur apum: sed etiam apium: quandoquidem illud est ex hoc contractum: sic dicitur Qui ritum & Quiritum; loquentum & loquen- tum. Sed labor mage dulcior modus est loquendi, quem Grammatici vocant pleonasym: Sic Plautus dixit magis maiores nugas agere.

6. Si malus ora prius sapor edat.] For-
ma elocutionis, quæ Græcis ἡμέλαγη
vocatur: quâ propter mutuam partium necessitudinem, quod de unâ dici solet, id aliquando de alterâ quoque dicitur. Sic Virgilius dixit dare classibus austros: alias dicere potuisset dare classes austros. Ea autem est inter saporem & ora neces-
situdo, ut, sicut sapor partes oris pene-
trans, has veluti partitur, ita eadem oris partes saporem admittentes hunc dividant: vel (ut cum philosophis lo-

quar) si organa gustus modificantur ab escis, sic escæ ab organis gustus modi-
fificantur. Optimè tandem post amara mel dicitur dulcior: quemadmodum in musica concordia brevem discordiam excipiens videtur suavior: quòd nimi-
rum ingrato illo motu quoddam organo sensiero infligatur vulnus, quod ex-
cipiente grato alio motu reparatur.

7. Gratiis astra nitent, &c.] III. Phi-
losophia uititur exemplo aëris, quatenus hic contrarias vices duplicitis generis alternis subit. Primum quidem quatenus pluviam excipit tempus serenum: ubi Notus, idem qui Auster, ventus est à meridie flans, qui quòd cogat nubes in aquam abituras, idcirco imbriferos sive pluvios sonos dicitur emittere. Atqui quòd cadente pluvia lumen impeditum, sit minus idque interruptis vicibus oculos feriens, nativam oculorum tempe-
riem turbet; idcirco lumen cessantem Notum excipiens turbatam oculorum complexionem sic reparat, ut idem lumen gratius videatur. Deinde quatenus dies succedit nocti: ubi Lucifer est stella matutina, quæ vocatur Venus: intima est quinque errantium, inquit Cic. 2. de nat. D. terraque proxima stella Ve-
neris, quæ ὥστος Græca, Lucifer Latinè dicitur quùm antegrediatur solem, quùm autem subsequitur, Hesperus. Virgil. Ecl. 8. v. 17. Nascere, preque diem ve-
niens age Lucifer almun. Sol porrò dici patens, Poëtis fingitur vehi quadrigis equis, quos dics, utpote solem an-

Tu quoque falsa tuens bona priùs,
Incipe colla jugo retrahere;
Vera dehinc animum subierint.

INTERPRETATIO.

Sic tu, o Boëti, qui antea animo atten- | tum vera bona intrabunt saltem notione
debas ad bona ementita, incipias tandem | mentem tuam.
subducere animum ab eorum tyrannide,

NOTÆ.

cedens, nunc fingitur ducere.

11. Tu quoque.] Quæ cùm ita se ha-
beant, cùm arva non ferantur uberes
fructus allatura, nisi priùs fruticibus
avulsi; cùm mel post saporem amarum
sit dulcior; cùm sidera cessantibus ven-
tis pluviisque jucundius fulgeant; cùm
denique dies non oriatur, nisi fugatis
tenebris; propterea tu, o Boëti, non
nisi depositis præjudiciis assequi poteris
de bono veritatem: sed hæc eò tibi gra-
tior erit, quòd errorem excipiatur: ergo

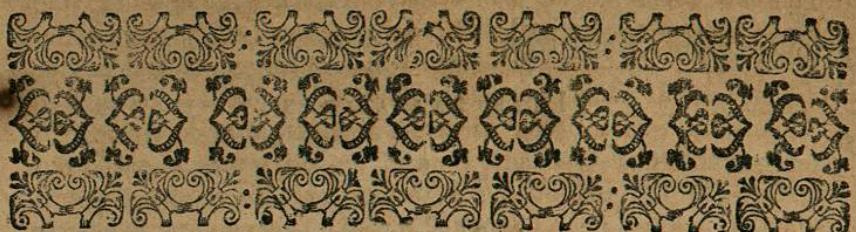
12. Incipe colla jugo retrahere.] Ut cor-
poris, sic etiam mentis quadam est
captivitas: sed in hoc mens differt à
corpo, quod corpus possit; mens vero
non possit, invito homine, cuius est,
quibusdam vinculis detineri: propterea
non abs re Philosophia hortatur Boë-

tium, ut incipiat colla jugo retrahere:
Jugum enim illud mentis est.

Verùm duobus modis mens humana
intelligi potest vinculis detineri. Pri-
mùm quidem ratione notionis, quatenus hæc obscura est, aut confusa: Deinde ratione suæ voluntatis, quatengus ignoratione ducta in errorem aut vi-
tium labitur. Nondum agitur de po-
steriori hœc vinculum generi: sed
tantum de priori. Cùm autem eadem
mens ita sit particeps cogitationis, hæc
ut nequeat exui obscurâ, quin clarâ
notione induatur, propterea Philosophia nunc ait fore ut mens Boëtij, si
hæc bona falsa definit intueri, vera
inspiciat.

Tu quoque falsa tuens bona priùs,
Vera dehinc animum subierint.

ANICII MANLII SEVERINI
BOËTII
CONSOLATIONIS PHILOSOPHIÆ
LIBER TERTIUS.

PROSA I.

ARGUMENTUM.

HILOSOPHIA rursus à levioribus ad validiora argumenta progrediens Boëtium prædictis rationibus ad majora percipienda commotum, paratumque monet, fore ut ipsum, initio à notioribus sumto, ad veram felicitatem ducat.

JA M^a cantum illa finierat, cùm¹ me audiendi avidum, stupentem que arrectis adhuc auribus carminis mulcedo defixerat. Itaque paulo post; O, inquam^b, summum lassorum solamen animorum^c, quantum me vel sententiarum pondere, vel canendi etiam jucunditate resfovisti!
5. adeo ut jam me posthac^d imparem fortunæ ictibus non arbitrer. Itaque remedia, quæ paullò acriora esse dicebas, non modò non perhorresco, sed audiendi avidus vehementer efflagito.

INTERPRETATIO.

a carmen. **b** ego Boëtius. **c** Philoso- | phia. **d** vinci posse.

NOTE.

1. Me audiendi avidum, &c.] I. Boë- | rum momentis commotus dicitur cùm tius prædictis rationum philosophica- | corpore, tum etiam mente. Corpore

CONSOLATIONIS PHILOSOPHIÆ. LIB. III.

Tum illa^a, sensi, inquit, cùm verba nostra tacitus, attenusque rapiebas, eumque tua mentis habitum vel exspectavi, vel, quod est verius, ipsa perfeci: talia sunt quippe, quæ restant, ut degustata quidem mordeant, interius autem recepta dulcescant. Sed quod tu te audiendi cu-
5. pidum dicis, quanto ardore flagrares, si, quoniam te ducere aggredi- mur, agnosceres. Quoniam, inquam^b: Ad veram, inquit^c, felici- tatem, quam tuus quoque somniat animus, sed occupato ad ima- gines visu, ipsam illam non potest intueri. Tum ego^d: Fac obsecro,
10. & quæ illa vera sit, sine^e cunctatione demonstra. Faciam, inquit il- la^f, tui causâ libenter:

INTERPRETATIO.

a Philosophia. **b** ego Boëtius. **c** Phi- | f Philosophia.
losophia. **d** Boëtius repono. **e** mordet. **f**

NOTE.

quidem: quod carmen instar mulsi sua- pectavi, vel, quod est verius, ipsa perfeci;
ve eum defixerat stupentem arrectis adhuc inquit Philosophia.
auribus, hoc est, immotis & reliquo corpore & auribus, ad facilius audien- 3. **Ad veram felicitatem.**] III. Phi- dum; qui loquendi modus à canibus, leporibus, aliisque bestiis, quarum aures sponte moventur, translatus est ad hominem, cuius aures non ita moven- torum institutio à fine præseritum pendeat, propterea Philosophia tractationem suscipit de felicitate, qua mo- melius excipiendum & sistere & aures erigere consueverunt. Mente etiam; quod hæc vel sententiarum pondere vel canendi etiam jucunditate ita recreata sit, ut jam se posthac imparem fortuna iictibus non arbitretur: quo fit ut remedia qua Philosophia suprà dixit esse acriora, non modo non perhorrescat, sed audiendi avida ve- hementer efflagiter.

2. Eum tua mentis habitum, &c.] II. Idem Boëtius prædictis rationibus

paratus dicitur ab ipsâ Philosophiâ. Pa- ratus quidem est prædictis rationibus, quibus sensim tolluntur præjudicia, propter quæ, dicenda ingrata displice- rent, non secus ac palato malè affecto cibis etiam suavissimus displicet: talia sunt quippe quæ restant, ut degustata quidem mordeant, interius autem recepta dul- cescant. At ab ipsâ Philosophiâ paratus est: cognitio enim philosophica, ut- poter quæ clara & distincta, principium est, à quo omne non modò judicium, sed etiam desiderium legitimum ori- tur: eumque tua mentis habitum vel ex-

pectavi, vel, quod est verius, ipsa perfeci;

inquit Philosophia.

Peccore sopito reddit amica quies.

Venator defessa toro cùm membra re- ponit.

Mens tamen ad sylvas & sua lustra

redit. &c.

Quare in somniis hominum, ut sæpe est aliquid falsi, ita semper est aliquid veri. In his, inquam, sæpe est aliquid falsi; quod sæpe mens somnians exte-rioribus corporibus tribuat, quod illis non convenit. At in iisdem semper ali- quid veriest, v. g. somniantem cogi- tare: sicut ergo homo non somniat nisi

178 ANICII MANLII SEVERINI BOETII

¹¹ At quibus optimum quiddam claritas videtur; hi vel belli, vel pacis artibus glriosum nomen propagare festinant. ¹² Plurimi vero boni fructum gaudio, latitiae metuntur: hi felicissimum putant voluptate diffluere. ¹³ Sunt etiam, qui horum fineis, causasque alterius permutant: ut, qui divitias ob potentiam, voluptatesque desiderant; vel qui potentiam seu pecuniae causam, seu proferendi nominis petunt. ¹⁴ In his igitur, ceterisque talibus humanorum actuum, votorumque versatur^b intentio; veluti nobilitas, favorque popularis, quae videntur quamdam claritudinem comparare; uxor ac liberi, qui jucunditatis gratia petuntur. Amicorum vero, quod sanctissimum quidem genus est, non in fortuna, sed in virtute numeratur. Reliquum vero vel potentiae causam, vel delectationis assumitur. Jam vero corporis bona^d promptum est, ut ad superiora referantur. Robur enim magnitudoque videntur praestare valentiam; pulchritudo atque velocitas celebratatem; salubritas, voluptatem. Quibus omnibus solam beatitudinem desiderari liquet. Nam quod quisque praeceteris petit, id summum esse judicat bonum. Sed summum bonum beatitudinem esse definivimus. Quare beatum esse judicat statum, quem praeceteris quisque desiderat. Habet igitur ante oculos^e propositam fere formam felicitatis humanae, opes, honores, potentiam, gloriam, voluptates.

INTERPRETATIO.

a ex predictis bonis. b summa. c bo- | valeas. f mentis.
norum. d omnibus patet. e efficere ut]

NOTÆ.

^{11.} At quibus optimum quiddam claritas, &c.] IV. Agitur de famâ, quam qui desiderant, sic videntur ratiocinari. Summi boni est esse clarum; quod verum est: sed clarus homo esse nequit nisi vel belli vel pacis artibus; quod falsum est: cum haec artes saepius sint vitiorum materies.

^{12.} Plurimi boni fructum gaudio, &c.] V. Agitur de voluptatibus, quibus qui indulgent, hi vere proponunt summum bonum non esse sine latitiae: sed falso assument, hanc latitiam accipi posse a rebus caducis. Sicque actum est seorsum de bonis caducis.

^{13.} Sunt etiam qui horum fineis, &c.] VI. Agitur de predictis omnibus inter se comparatis: quibus modo pluribus, modo paucioribus; modo his, modo

illis homo adharet, pro diversâ assumptione quam facit: quod ex solo orationis contextu videtur nobis notissimum. ^{14.} In his humanorum actuum votorumque versatur intentio.] Summa siue quicquid est desiderij operisque humani: sicut enim opus humanum sequitur humanum desiderium; sic desiderium humanum sequitur predictam mentis assumptionem propositionemque: siquidem non agimus extrinsecus, nisi quod intrinsecus volumus; nec volumus, nisi quod judicavimus praestare; nec judicamus nisi quod sic visum est sive obscurè, sive evidenter: quod Philosophia confirmat exemplis primùm quidem quotidiani; deinde antiquioribus, ut Epicuri.

CONSOLATIONIS PHILOSOPHIÆ. LIB. III. 179

¹⁵ Quæ quidem sola considerans Epicurus, consequenter sibi summum bonum voluptatem esse constituit; quod cetera omnia jucunditatem animo videantur afferre. Sed ad hominum studia revertor: quorum animus, &c. si caligante memoriâ, tamen bonum summum repetit, sed ¹⁶ velut ebrius, domum quo tramite revertatur, ignorat. ¹⁷ Num enim videntur errare hi, qui nihil indigere nituntur? Atqui non est aliud, quod æquè perficere beatitudinem possit, quam copiosus bonorum omnium status, nec alieni egens, sed sibi ipse sufficiens. Num vero labuntur^b hi, qui quod sit optimum, id etiam reverentiæ cultu dignissimum putant? minimè. Neque enim vile quiddam, contemnendumque est, quod adipisci omnium ferè mortalium laborat intentio. An in bonis non est numeranda potentia? Quid igitur? Num imbecillum, ac sine viribus estimandum est, quod omnibus rebus constat esse præstantius? An claritudo nihili pendenda est? Sed ^c sequestri nequit, quin omne quod excellentissimum sit, id etiam videatur esse clarissimum. Nam non esse anxiā, tristemque beatitudinem, nec doloribus, molestiisque subjectam quid attinet dicere, quando in minimis quoque rebus id appetitur, quod habere fruique delectet?

INTERPRETATIO.

a obscurata. b judicando id est, errant. c negari.

NOTÆ.

^{15.} Quæ quidem sola considerans Epicurus, philosophus latius notus. Ille in physicâ quidem docuit, corpora ex atomis & inani compositione: in ethicâ vero, summum bonum in voluptate versari statuit, quasi sic argumentatus: cum nulla alia sint bona praeter opes, honores, potentiam, gloriam, & voluptates, quod bonum inter haec omnia ceteris præstat, illud summum censeri debet. Atqui voluptas inter haec omnia ceteris præstat: quod haec omnia non querantur, nisi quia jucunditatem animo videantur afferre. Hinc homines voluptarij dici conoverunt Epicurei.

^{16.} Velut ebrius.] Optima similitudo ad exponentiam predictam uniuscujusque hominis bono caduco adharentis ratiocinationem. Sicut enim ebrius homo i. quidam habet suæ domus ideam, quam, antequam egressus fuisset vinum bibitus, ab ipsa domo accepit. 2. hujus idea semper memor domum suam ceteris præfert, etiam sepultus vino: unde eamdem repete student. 3. vino

turbante memoriâ, viam solummodo, quâ revertatur, ignorat. 4. tenebris sensim crescentibus, alienis ædibus, ut suis, adharet immotus: ita mens humana. 1. quidam habet sui principij siue finis, nimirum Dei ideam, quam, antequam ab eo recessisset, corporeas voluptates haustura, ab ipso suo Auctore accepit. 2. hujus ideae numquam omnino immemor, Auctorem suum ceteris rebus præferendum putat, etiam voluptatibus corporis indulgens: unde ad eundem reverti cupit. 3. corpore impediente notionem officij, viam, quam ad Deum redeat, nescit. 4. caligine sensim auctâ externis caducisque rebus, ut suo principio suoque proinde fini adharet immota: quamobrem ut ebrius, sic mens humana non errat nisi assumptione præcipiti.

^{17.} Num enim videntur errare hi, &c.] Philosophia denique seorsum expendit predictas propositiones de opibus, honoribus, potentia, gloria, & voluptatibus, hasque probat esse veras: ex quo

Atqui hæc sunt, quæ adipisci homines volunt, eaque de causâ divitias, dignitates, regna, gloriam, voluptatesque desiderant, quod per hæc sibi sufficientiam, reverentiam, potentiam, celebritatem, lætiātiamque credunt esse venturam. Bonum est igitur, quod tam diversis studiis homines petunt: in quo quanta sit¹⁸ naturæ vis,¹⁹ facile monstratur, cùm²⁰ licet varia dissidentesque sententiae, tamen²¹ in deligendo boni fine consentiunt.

INTERPRETATIO.

a affectionibus. b summo bono.

NOTE.

conficit, homines h̄ic non errare nisi assumptione. De verbo sequestrari supra dictum est.

18. Vis nature.] Nempe idea naturæ liter insita mentibus humanis: in quâ unusquisque videt comprehensum, quod prædictis propositionibus afferitur.

19. Facile monstratur.] Saltem à consequentibus, sive ut Philosophi loquuntur, à posteriori.

20. Licet varia dissidentesque sententiae.] Prædictæ nimiriū assumtiones.

21. In deligendo boni fine consentiunt] Propter prædictam summi boni ideam unicuique insitam, ratione cuius prædictæ propositiones sunt: ut s̄p̄ius dictum est: usque adeo ut in cæteris, sic in homine finis ad ortum debet recurere.

METRUM II.

QUOD dicitur Pindaricum. Est autem Carmen constans ex uno genere versuum, quorum quilibet quatuor pedes habet, sed tantâ libertate dispositos, ut unusquisque nunc spondeus, nunc dactylus, nunc anapestus, nunc trochæus esse possit.

ARGUMENTUM.

QUAMVIS naturalem leonum, avium, plantarumque indolem expellas, hæc instar Solis ab occasu ad ortum remeantis, recurrat, finem principio junctura.

QUANTAS rerum flectat habetas
Natura potens, quibus immensum
Legibus orbem provida servet,
Stringatque ligans irresoluto
Singula nexus, placet arguto
Fidibus lentis promere cantu.

INTERPRETATIO.

Volo argutè canere chordistardis, quan- | spiciens tutetur mundum ingentem, conti-
tas inclinationes rerum natura potens ver- | neatque omnia connectens vinculo indissolu-
bit, & quibus legibus eadem natura pro- | bili.

NOTE.

1. *Habenæ.*] Habenæ propriè dicuntur de equis, quippe quos his instrumentis ad nutum habemus tractamusque. Quod autem equi habenis huc illicet flectantur, factum est, ut habenæ dicantur modò de legibus, quibus res cæteræ reguntur; modò de ipsis rerum inclinationibus, quibus tamquam frenis, res ipsæ flectuntur. Sic Tullius de amic. *commodissimum est*, inquit, quām laxissimas habenas habere amicitia, quas vel adducas cùm velis, vel remittas. Sic etiam Virg. *Aeneid.* 12. v. 498.

Terribilis savam nullo discrimine eadem suscitat, irarumque omnes effundit habenas.

2. *Natura potens.*] Natura, quod dicatur à nasci, idem est quod principium: quare ut principium sic Natura multiplicis generis. Hic Deus est, à quo primæ rerum omnium inclinationes, ut à primo principio oriuntur. Sic Tullius 2. de nat. D. *Natura*, inquit, est, que continet mundum omnem eumque tueatur. Sic Lucret 1. 1.

Denique ni minimas in partes cuncta resolvi

Cogere consuefet rerum natura creatrix.

2. *Quibus legibus.*] Ut enim corporibus ad movendum, sic mentibus ad cogitandum suæ sunt leges, ab eo, à quo res istæ habent primum ut moveantur & cogitent, Conditore constituta: quare